

Kwaliteitsmeter MKBA

Deze kwaliteitsmeter helpt beleidsmakers bij het beoordelen van een maatschappelijke kosten-batenanalyse, kortweg een mkba. Het gaat om de vraag: is deze analyse goed uitgevoerd? Na het gebruik van deze kwaliteitsmeter weet je wat de kwaliteit is van de beoordeelde maatschappelijke kosten-batenanalyse. Bij elk onderdeel zie je welke factoren een rol spelen bij het opzetten van nieuwe mkba's en interpreteren van bestaande mkba's.

Probleemanalyse



Het is duidelijk welk probleem de beleidsmaatregel wil oplossen

Lees verder

Vergelijkings situatie

Voor het meten en vergelijken is een passende en eerlijke situatie gebruikt

Lees verder



Effecten en baten

Alle relevante effecten zijn in kaart gebracht en vertaald naar wat je ermee bereikt

Lees verder



Resultaten

De belangrijkste resultaten worden overzichtelijk en volledig samengevat.

Lees verder



Beleidsmaatregel

Een duidelijke en afgebakende beleidsmaatregel die het probleem oplost

Lees verder



Kosten

De juiste directe en indirecte kosten zijn gedetailleerd in kaart gebracht

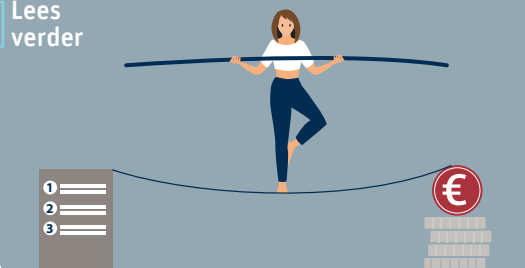
Lees verder



Risicoanalyse

Er is genoeg rekening gehouden met de verschillende invloeden op de resultaten

Lees verder



Kwaliteitsmeter MKBA voor gemeenten

Deze kwaliteitsmeter helpt beleidsmakers bij het beoordelen van een maatschappelijke kosten-batenanalyse, kortweg een mkba. Het gaat om de vraag: is deze analyse goed uitgevoerd? Na het gebruik van deze kwaliteitsmeter weet je wat de kwaliteit is van de beoordeelde maatschappelijke kosten-batenanalyse.

Wat biedt de kwaliteitsmeter?

De kwaliteitsmeter helpt je om de kwaliteit van een maatschappelijke kosten-batenanalyse te beoordelen en de resultaten te interpreteren in het sociaal domein. Bij het invullen van de kwaliteitsmeter zie je welke factoren een rol spelen bij het opzetten en interpreteren van de kosten-batenanalyse.

In het sociaal domein zijn er vaak geen harde cijfers bekend over de effecten van beleidsmaatregelen. Hierdoor is het lastig om de perfecte maatschappelijke kosten-batenanalyse uit te voeren. Toch kan deze mkba waardevolle informatie geven. De kwaliteitsmeter helpt om boven water te krijgen welke uitkomsten sterk of zwak zijn.

Let op: verwacht geen eenduidige kwaliteitsscore na het invullen van de kwaliteitsmeter. Wel krijg je een overzicht van de sterke en zwakke punten in de opzet en uitvoering van de analyse. Deze laten zien waarmee je rekening moet houden bij het interpreteren van de uitkomsten.

Wat is een mkba?

Een mkba is een maatschappelijke kosten-batenanalyse. Het is een economische evaluatie van alle maatschappelijke kosten en baten van een beleidsmaatregel. Hierin zie je het totaalsaldo van de kosten en de baten. Je ziet ook wie de kosten betaalt en wie de baten krijgt. Dit wordt uitgedrukt in euro's.

Waarom is een mkba handig?

Afgelopen jaren zijn de kosten van het sociaal domein in bijna elke gemeente gestegen. Lang niet altijd is duidelijk of het geld goed is ingezet om de belangrijkste jeugdproblemen op te lossen. Met een maatschappelijke kosten-batenanalyse onderzoek je of de opbrengsten van een aanpak opwegen tegen de kosten.

Wanneer gebruiken?

- Je gebruikt de kwaliteitsmeter als je een maatschappelijke kosten-batenanalyse wilt opzetten. Je ziet de belangrijke stappen die nodig zijn bij het analyseren van de kosten en de baten.
- Je gebruikt de kwaliteitsmeter als je een eerdere maatschappelijke kosten-batenanalyse wilt beoordelen op kwaliteit. Je hebt meer bewijskracht als een analyse goed is uitgevoerd.

Tip: neem de tijd

Het kost tijd om een maatschappelijke kosten-batenanalyse goed uit te voeren en het kost tijd om die goed te beoordelen. Neem die tijd. Alleen als de analyse goed is uitgevoerd, heb je duidelijk inzicht in de kosten en baten van een beleidsmaatregel. Een goed uitgevoerde analyse neemt alle mogelijke kosten en baten mee en houdt rekening met onzekerheid over schattingen. Je krijgt meerdere uitkomsten voor verschillende scenario's.

Deze kwaliteitsmeter is gemaakt door het Nederlands Jeugdinstituut, in samenwerking met de Universiteit Maastricht, Ecorys en het Trimbos-instituut.

Probleemanalyse

Is de beleidsvraag of het probleem waarvoor een mkba wordt uitgevoerd helder omschreven?

Een duidelijk beschreven beleidsvraag of probleem is een belangrijk startpunt voor een mkba. Door de beleidsvraag goed te beschrijven, kunnen alle verwachte effecten en relaties worden meegenomen. Zo is het duidelijk voor de lezer hoe is bepaald welke kosten en baten moeten meetellen in de mkba.

Problematiek in het sociaal domein bestaat vaak uit een lastig samenspel van meerdere elkaar beïnvloedende factoren. Als deze niet duidelijk zijn omschreven, is het ook lastig om conclusies te trekken over de effecten van een maatregel.

Ja Nee

Is duidelijk en afgebakend opgeschreven op wie de beleidsvraag of het probleem betrekking heeft?

Het probleem en de beleidsmaatregel kunnen verschillende gevolgen hebben voor mensen met verschillende achtergronden. Wat voor de één een oplossing is, kan voor de ander problemen geven.

Door de doelgroepen goed te beschrijven, worden de kosten en effecten voor de verschillende groepen goed in beeld gebracht.

Ja Nee

Is duidelijk en afgebakend opgeschreven om welke periode het gaat?

De tijdshorizon moet lang genoeg zijn om alle relevante kosten en effecten in kaart te brengen.

In het sociaal domein is het lastig inschatten wat deze beleidsmaatregelen zijn. Bijvoorbeeld: beleidsmaatregelen in het onderwijs kunnen op lange termijn soms veel baten geven doordat de toeleiding naar werk gestimuleerd wordt. Tegelijkertijd kan de impact van een eenmalige beleidsmaatregel ook snel afnemen na gebruik.

Het effect van de beleidsmaatregel moet leidend zijn in de keuze van de tijdshorizon.

Ja Nee

Beleidsmaatregel

Is duidelijk beschreven welke beleidsmaatregel wordt onderzocht?

De beleidsmaatregel moet duidelijk en afgebakend worden beschreven, zodat duidelijk is wat de relatie is tussen de maatregel en de berekende kosten en baten.

Beleidsmaatregelen in het sociaal domein kunnen bestaan uit meerdere onderdelen met werkzame factoren. Bijvoorbeeld: jeugdhulp op school kan bestaan uit een toegangscomponent maar ook uit een licht behandelcomponent.

Het is belangrijk om de effecten te bekijken van al deze onderdelen.

Ja Nee

Is de nieuwe beleidsmaatregel een logisch antwoord op de beleidsvraag en past de maatregel bij de doelgroep?

Het moet duidelijk zijn hoe de nieuwe beleidsmaatregel het probleem van de doelgroep kan oplossen. Hiervoor is het belangrijk dat voldoende onderbouwd is dat de beleidsmaatregel werkt. De sterkste onderbouwing is op basis van wetenschappelijk onderzoek.

Ja Nee

Vergelijkings situatie

Wordt de beleidsmaatregel vergeleken met een vergelijkings situatie, bijvoorbeeld de huidige situatie?

Om te zien of een maatregel echt effect heeft, is het belangrijk dat de beleidsmaatregel wordt vergeleken met een alternatieve situatie. Bijvoorbeeld de huidige situatie of een minder vergaande maatregel.

Een vergelijking kan laten zien hoeveel de beleidsmaatregel extra oplevert ten opzichte van de vergelijkings situatie. Dit geeft een duidelijk beeld aan beleidsmakers.

In het sociaal domein is het zeldzaam dat het probleem helemaal nieuw is en dat er nog niks aan wordt gedaan.

Ja Nee

Is duidelijk beschreven wat de vergelijkings situatie is?

Een goed beschreven ijkpunt voor de beleidsmaatregel is even belangrijk als de beschrijving van de maatregel zelf.

De vergelijkings situatie is de basis ten opzichte waarvan de kosten en baten van de nieuwe maatregel worden berekend. Een onduidelijk beschreven beeld maakt de afweging voor beleidsmakers ook moeilijker. Een lopende maatregel kan voordeliger zijn dan een nieuwe beleidsmaatregel, maar als deze onvolledig wordt meegenomen geeft dat soms een onterecht voordeel aan de nieuwe beleidsmaatregel.

Ja Nee Niet van toepassing

Is de vergelijkings situatie echt vergelijkbaar met de nieuwe beleidsmaatregel?

Om de kosten en baten goed te kunnen vergelijken, is het belangrijk dat de vergelijkings situatie niet mijlenver af staat van de nieuwe maatregel. Door een logische vergelijkings situatie te kiezen, zijn de extra effecten van de nieuwe beleidsmaatregel goed vast te stellen.

Het is belangrijk dat de nieuwe beleidsmaatregel daadwerkelijk een alternatief is. Een gemeentelijk toegangsteam is bijvoorbeeld niet vergelijkbaar met de inzet van een maatjesprogramma op scholen.

Ja Nee Niet van toepassing

Kosten

Zijn de kosten van de beleidsmaatregel voldoende gedetailleerd in kaart gebracht?

De manier waarop de kosten van de beleidsmaatregel in kaart zijn gebracht, is belangrijk om te beoordelen of de kosten realistisch zijn.

Er zijn twee manieren om kosten te bepalen:

1. De kosten bepalen op historische gegevens.
2. De kosten schatten op basis van prijslijsten.

Veel mkba's die achteraf zijn gedaan om te evalueren, kunnen gebruik maken van historische gegevens. De historische gegevens kunnen ook input zijn voor een mkba die helpt bij het vooraf beoordelen van een maatregel.

Een tweede manier is het gebruik van prijslijsten met gemiddelde prijzen van bepaalde kosten. Bij deze tweede vorm ligt het gevaar dat kosten niet worden meegenomen. Vaak zijn er bij een nieuwe beleidsmaatregel opstartkosten voordat het volledig werkt of blijken er toch tegenvallers te zijn. Hierdoor kan een mkba rooskleuriger zijn dan de realiteit.

Ja Nee

Zijn naast de directe kosten van de beleidsmaatregel ook indirecte kosten voor de nieuwe situatie in kaart gebracht, zoals organisatie- en reiskosten?

Er zijn veel bijkomende kosten die relevant zijn voor een beleidsmaatregel, waaronder kosten voor de personen die deelnemen aan de maatregel. Bijvoorbeeld extra reistijd voor ouder en kind.

Ja Deels Nee

Zijn de kosten van de vergelijkingssituatie afzonderlijk weergegeven?

Een duidelijke beschrijving van de kosten van de vergelijkingssituatie maakt het duidelijk voor de lezer hoe de kosten zijn vergeleken. De kostenposten van de nieuwe maatregel en de vergelijkingssituatie hoeven niet exact hetzelfde te zijn, maar moeten wel vergelijkbaar zijn.

Om als beleidsmaker een afweging te kunnen maken, is het belangrijk om te weten welke kosten zijn gebruikt om de nieuwe beleidsmaatregel tegen af te zetten. Hierdoor kan beoordeeld worden of het logisch is dat sommige kosten wel of niet meegenomen zijn.

Ja Nee Niet van toepassing

Effecten en baten

Zijn alle relevante effecten van de nieuwe beleidsmaatregel cijfermatig in kaart gebracht?

Alle relevante effecten van de nieuwe maatregel moeten worden vastgesteld en bij voorkeur cijfermatig in kaart worden gebracht. Dit gebeurt op basis van gegevens uit onderzoek of literatuur. Bij voorkeur is ook duidelijk wat de onzekerheidsmarge van die cijfers is. En is er een schatting gemaakt van toekomstige effecten binnen de gekozen tijdshorizon? Dat laatste kan met behulp van modelberekeningen. Bij evaluatieve mkba's kan teruggekeken worden wat de effecten zijn.

Het gevaar is dat een beleidsmaatregel niet ingezet wordt in een lab-omgeving. Er zijn talloze variabelen die ook een effect gehad kunnen hebben op het effect. In het sociaal domein is het daarom soms lastig om de effecten te onderscheiden.

Ja Nee

Zijn ook alle relevante effecten van de vergelijkingssituatie cijfermatig in kaart gebracht?

De effecten voor de vergelijkingssituatie moeten vergelijkbaar zijn met de effecten van de nieuwe beleidsmaatregel.

Ja Nee Niet van toepassing

Zijn alle mogelijke effecten of baten meegenomen die passen bij een maatschappelijk perspectief, zoals toegenomen welzijn, afname in school- en werkverzuim en criminaliteit?

Een mkba houdt rekening met alle mogelijke effecten en besparingen vanuit het brede maatschappelijk perspectief.

Effecten in het sociaal domein hebben vaak een positieve invloed op verschillende levensdomeinen. Bijvoorbeeld: ondersteuning bij angst heeft invloed op het welzijn van een jongere, maar heeft ook invloed op het leven van de ouders, invloed op school en misschien daardoor ook op de toeleiding naar werk.

Ja Deels Nee

Worden - voor zover mogelijk - de effecten van de nieuwe maatregel ten opzichte van de vergelijkingsmaatregel uitgedrukt in geld en worden hiervoor standaardrekenmethodes of -prijzen gebruikt?

In mkba's worden de effecten zoveel mogelijk uitgedrukt in financiële baten. Als dat niet mogelijk is, worden ze kwalitatief beschreven en als pro memorieposten (PM) uitgedrukt. Voor de omrekening van effecten naar financiële baten wordt gebruikgemaakt van standaardmethodieken of -prijzen.

Hier zijn over het algemeen 3 manieren voor:

1. Voor sommige effecten zijn prijzen te berekenen, bijvoorbeeld het wegvallen van zwaardere hulp.
2. De kosten worden berekend op basis van hoeveel mensen het ervoor over hebben om iets negatiefs te voorkomen of iets te negatiefs krijgen.
3. Er wordt gebruik gemaakt van gestandaardiseerd onderzoek dat gekeken heeft hoeveel mensen over hebben voor een verbetering van het probleem.

Ja, financiële baten Ja, standaardmethode Nee

Risicoanalyse

Zijn alle relevante kenmerken omschreven die de uitkomsten van de economische evaluatie zouden kunnen beïnvloeden?

Het effect van een beleidsmaatregel kan verschillen per situatie. Bijvoorbeeld per doelgroep of voor verschillende woonomgevingen. De grootste risico's en onzekerheden rond de schattingen voor de uitkomst moeten worden benoemd. Het is belangrijk voor een beleidsmaker om te weten hoe zeker de uitkomsten zijn in verschillende situaties. De beleidsmaatregel wordt niet ingezet in een vacuüm.

Ja Deels Nee

Is het effect van onzekerheid bij de belangrijkste schattingen inzichtelijk gemaakt?

Het effect van een beleidsmaatregel kan verschillen per situatie. Bijvoorbeeld per doelgroep of voor verschillende woHet inschatten van een effect van een beleidsmaatregel gaat gepaard met onzekerheid. Welke deel van een verandering komt door de beleidsmaatregel en wat komt mogelijk door andere omstandigheden? En hoe zeker is het dat de gemeten uitkomst overeenkomt met de werkelijkheid en niet het gevolg is van toeval?

In een goede analyse wordt gekeken wat het effect is op de uitkomsten als de kosten en effecten wijzigen.

Bijvoorbeeld: uit internationaal onderzoek blijkt dat een maatjesproject zorgt voor 10% minder angst bij jongeren met een angststoornis. Een onzekerheidsanalyse laat zien voor de uitkomst wat er gebeurt als het effect halveert omdat de onderzoeker denkt dat het in de Nederlandse situatie net anders kan liggen.

Ja Nee Niet van toepassing

Zijn er verschillende scenario's van de maatregel onderzocht, bijvoorbeeld met verschil in intensiteit?

Ook een scenario-analyse helpt om de onzekerheid bij het interpreteren van het effect inzichtelijk te maken. Door rekening te houden met externe invloeden kan berekend worden wat het effect van de beleidsmaatregel voor verschillende scenario's is.

Ja Nee

Resultaten

Worden de belangrijkste resultaten samengevat op een overzichtelijk wijze die inzicht biedt in de kosten, effecten en financiële baten voor de gekozen tijdshorizon?

In een mkba hoeft het eindresultaat niet uitgedrukt te worden in één eindmaat (kosten-batenratio), omdat dit schijnzekerheid kan geven. Beter is: een overzichtelijke tabel met de resultaten, waarbij ook een bandbreedte is aangegeven.

Het is belangrijk dat de lezer duidelijk kan inzien welke baten en kosten zwaar wegen in het uiteindelijke resultaat. Het is soms lastig om sommige effecten om te zetten in financiën. Door overzichtelijk de onderliggende baten te presenteren, kan de lezer uiteindelijk zelf ook een conclusie trekken op basis van wat relevant wordt geacht.

Ja Deels Nee

Onderbouwen de resultaten de conclusies?

Volgen de conclusies die de onderzoekers trekken logisch uit de resultaten met betrekking tot kosten, effecten en risico's?

Ja Nee

Worden de belangrijkste beperkingen van de studie expliciet genoemd?

De keuzes die gemaakt kunnen worden in een onderzoek hebben vaak beperkingen, bijvoorbeeld door financiële of tijdsdruk. Een duidelijke omschrijving van de beperkingen in een studie helpt de lezer om de conclusie te interpreteren.

Ja Nee

Zijn de belangrijkste stakeholdergroepen beschreven en worden de kosten en baten voor alle relevante betrokkenen afzonderlijk berekend en gepresenteerd?

Bij een beleidsmaatregel zijn meerdere partijen betrokken. De kosten en baten van een beleidsmaatregel kunnen verschillen voor die verschillende partijen. Daarom heeft het de voorkeur de kosten en baten voor hen afzonderlijk weer te geven.

Ja Deels Nee

Is de analyse uitgevoerd of beoordeeld door een onafhankelijke partij die geen belang heeft bij positieve uitkomsten?

Het heeft de voorkeur dat een onafhankelijke partij de analyse uitvoert en beoordeelt. Als de betrokken partij of de opdrachtgever een potentieel belang heeft bij positieve resultaten van de mkba, moet dit meegewogen worden in de interpretatie van de resultaten.

Ja Nee

Meer informatie over maatschappelijke kosten-batenanalyses?

Kijk dan in het [dossier Effectieve jeugdhulp](#) van het Nederlands Jeugdinstituut.

- Meer informatie over hoe beleidsmakers mkba's kunnen gebruiken: lees de [Handreiking mkba's voor beleidsmakers](#).
- Specifieke informatie over kosten-batenanalyses voor het sociaal domein: Lees de [werkwijzer voor kostenbaten analyses in het sociaal domein](#).

Vragen?

Stel ze aan Bram van den Berg, B.vandenberg@nji.nl.

Het Nederlands Jeugdinstituut is een onafhankelijk en betrokken kenniscentrum dat actuele kennis over jeugd, vakmanschap en de organisatie van het jeugdveld verzamelt, verrijkt, duidt en deelt.

© 2021 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Meer informatie: www.nji.nl

Auteurs: Daphne Weedage, Bram van den Berg, Silvia Evers, Ben Wijnen en Wim Spit

Illustratie: Buro Marmelade

Vormgeving: Punt Grafisch Ontwerp